

GK 66. szám *

I. Az ellenszolgáltatás - kivéve ha a felek külön fizetési határidőben állapodtak meg - a szolgáltatás teljesítésekor (átadáskor) válik esedékessé. Számlázási kötelezettség elmulasztása vagy késedelmes teljesítése az ellenszolgáltatásnak a szolgáltatás teljesítéskor való esedékessé válását nem érinti, jogosulti késedelemként azonban a kötelezett - késedelmi kamatfizetési kötelezettséget előidéző - egyidejű fizetési késedelmét kizárja.

II. Gazdálkodó szervezetek egymás közötti viszonyában ha a kötelezett a pénztartozása kiegyenlítésével késedelembe esik, és az utóbb fizetett összeget - a jogosult rendelkezése szerint, vagy a felek megállapodása értelmében - elsősorban a főkövetelésre kell fordítani, s a fizetett összeg a késedelmi kamatot már nem fedezi, a fizetés napjáig felszámított - és önállóan érvényesített - késedelmi kamatkövetelés után a tőke kifizetésének időpontjától kezdve külön késedelmi kamat jár.

III. Ha a jogosult gazdálkodó szervezetek között folyamatban levő perben pénzkövetelésének kamatait nem igényli, a bíróság a kamatok felől a kötelező igényérvényesítés körében sem dönthet.

IV. A Legfelsőbb Bíróság Gazdasági Kollégiuma a GKT 51/1973., a GKT 52/1973., a GKT 62/1973. sz. és a GKT 106/1973. számú tanácselnöki értekezleti állásfoglalásait a továbbiakban nem tartja fenn.

A Ptk. 280. §-a (1) bekezdésének a) pontja szerint ha a teljesítés ideje a szerződésben nincs meghatározva, bármelyik fél a másik fél egyidejű teljesítését követelheti. E jogszabályi rendelkezés érvényesítését az ország gazdasági helyzete, a piacgazdaságra való átállás körülményei között jelentkező tőke- és forgóeszközhiány különösen aktuálissá teszi. Ebből - valamint a Ptk. 281. §-ának (1) bekezdéséből is - következőleg, ha jogszabály vagy szerződés alapján a felek egyidejű teljesítésre kötelesek, egyik fél sem köteles saját szolgáltatását teljesíteni, amíg a másik fél a szolgáltatását fel nem ajánlja; vagyis a szállító, vállalkozó stb. (a továbbiakban: jogosult) a megrendelőtől, beruházótól stb. (a továbbiakban: kötelezett) az ellenérték kiegyenlítését az átadáskor nyomban követelheti, igénye tehát ebben az időpontban esedékessé válik. Ha azonban a felek külön fizetési határidőben állapodtak meg, az ellenszolgáltatás csak a határidő lejártakor válik esedékessé. Erre a Ptk. már hivatkozott 281. §-ának (1) bekezdése a lehetőséget megadja. Ebben az esetben - illetőleg ha külön jogszabály így rendelkezik - a jogosult részéről történő átadás és a kötelezett részéről fizetendő ellenérték esedékessé válásának időpontja eltérhet egymástól. Az ellenszolgáltatás esedékessé válásának időpontja abból a szempontból is jelentős jogi tény, hogy ettől az időponttól kezdve nyílik meg a jogosult késedelmi kamat-igénye követelésének a lehetősége is.

Kétségtelen viszont, hogy a kötelezett teljesítéséhez, az ellenszolgáltatás megfizetéséhez - annak technikai lebonyolításához - a jogosult meghatározott időben teljesítendő előzetes közreműködése - számlázása - szükséges. Egyöntetű a bírói gyakorlat abban, hogy a kötelezett késedelme mindaddig nem következhet be, amíg a jogosult késedelme fennáll [Ptk. 303. § (3) bek.], a számlázási kötelezettség elmulasztása ilyen jogosulti késedelemnek minősül (Ptk. 302. §).

Ez alól kivételt jelent a kártérítési igényhez kapcsolódó kamatigény érvényesítése. A Ptk. 360. §-ának (1) bekezdése szerint a kártérítés a károsodás bekövetkeztekor nyomban esedékes. A Legfelsőbb Bíróság PK 50. sz. állásfoglalásában kifejtettek szerint pedig a kártérítési összeg után a

kamat a károsodás bekövetkeztétől jár. A bíróság azonban csak a kereseti kérelemnek megfelelő időponttól ítélhet meg kamatot.

Mindez nem érinti a követelés esedékessé válásának időpontját a többi jogcímen jelentkező pénzkövetelések esetében sem, mert a jogosult soha nem a számlázással, mindig a termék átadásával, a szolgáltatás teljesítésével tesz eleget kötelezettségének, és - az elmondottak szerint - ezzel már megnyílik igénye az ellenszolgáltatás teljesítésének követelésére. Más kérdés, hogy a kamatigényét - számlázási késedelmre esetén - ezzel egyidejűleg nem érvényesítheti, mert a Ptk. 301. §-ának (1) bekezdése szerint pénztartozás esetén a kötelezett a késedelemből esés időpontjától kezdve köteles kamatot fizetni, de a számlázási kötelezettség elmulasztása folytán olyan jogosult késedelem áll be, amely a kötelezett egyidejű késedelmét kizárja, ezért a kamatigény érvényesítésének lehetősége a jogosult részére nem nyílik meg. Ha tehát a jogosult - az elmulasztott számla adatait tartalmazó - keresetlevelében a teljesítésétől számított késedelmi kamatok igényli is, a bíróság csak a keresetindítástól számított késedelmi kamatokot ítélheti meg a felperesnek.

Abból, hogy a késedelmi kamat akkor is jár, ha az ellenszolgáltatás fizetésére köteles a késedelmét kimentí [Ptk. 301. § (1) bekezdés második fordulata], következik, hogy ha a szolgáltatást teljesítő jogosult bírói úton a pénzbeli követelését nem is érvényesíti, ez a kamatigényét nem érinti, mert a bírói út igénybevétele - ellentétben a számlázással - nem előfeltétele annak, hogy a kötelezett teljesíteni tudjon.

Más oldalról viszont rá kell mutatni arra, ha a jogosult a késedelmikamat-igényét a követelés megfizettetésére irányuló perben kifejezetten nem érvényesíti, ez esetben azt a bíróság a javára nem is ítélheti meg. A gazdálkodó szervezetek egymás közötti viszonyában a fizetési késedelem esetén a késedelmi kamat a jogszabály rendelkezése alapján jár ugyan [Ptk. 301. § (1) bek.], a kötelező igényérvényesítési kötelezettség hiányában viszont annak érvényesítése sem kötelező. Ha tehát a jogosult a kamat iránti követelését nem érvényesíti, azt megítélni sem lehet [Pp. 4. §, 213. § (1) bek., 215. §].

Gyakran merül fel olyan eset, amikor a kötelezett által fizetett ellenszolgáltatás nem fedezi az ellenszolgáltatás és a járulékos követelések teljes összegét. A Ptk. 293. §-a szerint ilyen esetben a fizetett összeget elsősorban a költségre, ezután a kamatra és végül a főtartozásra kell elszámolni. A hivatkozott rendelkezésnek abból a szabályából, amely szerint a kötelezett eltérő rendelkezése hatálytalan, következik, hogy ettől a diszpozitív szabálytól akár a jogosult egyedül, akár a felek megállapodással eltérhetnek. A Ptk. 232. §-ának (1) bekezdése a gazdálkodó szervezetekre vonatkozóan nem tartalmaz olyan szabályt, hogy a szerződéses kapcsolatban kamat csak külön kikötés esetén járna, ezért a fizetési késedelem esetén a gazdálkodó szervezetek között a kamat a jogszabály erejénél fogva biztosítja a szerződés teljesítését [Ptk. 301. § (1) bek.]. Ha tehát a jogosult rendelkezése vagy a felek megállapodása szerint a fizetett összeget elsősorban a főkövetelés kiegyenlítésére kell fordítani, a fizetett összeg pedig ezenfelül a késedelmi kamatok és a költségeket már nem fedezi, felmerül a kérdés, hogy az önállósult kamatkövetelés mint pénzkövetelés után kamat jár-e, nem ütközik-e ez a kamatos kamat érvényesítésének tilalmába.

A Ptk. 301. §-ának (4) bekezdése szerint gazdálkodó szervezetek vonatkozásában a fizetési késedelem jogkövetkezményeiről jogszabály eltérően rendelkezhet. A kamat mértéke tekintetében jelenleg a 86/1990. (XI. 14.) Korm. rendelet tartalmaz a Ptk. 301. §-ának (1) és (2) bekezdésében meghatározott mértéktől eltérő szabályokat. A gazdálkodó szervezetek vonatkozásában ugyanis a kamat mértékét a mindenkori jegybanki alapkamat kétszeres szorzatában állapítja meg.

Mindezeket figyelembe véve a bírói gyakorlat a felvetett kérdéssel kapcsolatban igenlő választ ad, vagyis az önállósult - s ezzel önálló pénzköveteléssé alakult - kamatkövetelés után érvényesített kamat jogosságát elismeri. Jogszabály ugyanis a késedelmi kamat-fizetési kötelezettség

szempontjából nem tesz különbséget a szerződésből eredő pénztartozások között aszerint, hogy ezek főttartozások vagy járulékos eredetű tartozások-e. Adott esetben viszont azzal, hogy a kötelezett az általa kifizetett főkövetelés kamatait nem fizeti meg, a jogosult elől az annak járó pénzösszeget von el, s ezt saját céljára hasznosíthatja (forgathatja). Az idegen pénz használata után viszont "használati díjat" kell fizetnie a kötelezettnek, ez pedig - a Ptk. 232. §-ához fűzött miniszteri indokolás szerint - éppen a kamat.

* Az állásfoglalást a Kúria Polgári Kollégiuma az 1/2014. PJE határozat értelmében az új Ptk.-ba beépültnek tekintette, és ezért annak alkalmazása körében nem tartotta irányadónak.